

ቋንቋና ብሔራዊ ኩራት

ጌታቸው ኃይሌ

የጥንት አገሮችን እንመልከት ። በጽሕፈት የሚገለጥ ቋንቋ አላቸው ። ቅኝ ገዢዎች ሥር ቢወድቁም እንኳን ፥ ቋንቋቸውን አለቀቁም ። ኢትዮጵያም ክፍሏ ከጥንት አገሮች ጋር ስለሆነ ፥ ከተፈጠረች ጊዜ ጀምሮ ቋንቋን በጽሕፈት ትገልጥ ነበረ ። ብዙ ቋንቋዎች ባሉበት አገር አንድ ቋንቋ ብሔራዊ ቋንቋ የሚሆነው በቤተ መንግሥት የሚነገር ሲሆን ነው ። በኢትዮጵያ ረጅም ታሪክ ውስጥ ግዕዝና አማርኛ ከቤተ መንግሥት ጀምሮ ለብሔራዊ ቋንቋነት የተለያዩ መንገድ ይዘው አገልግለዋል ። ግዕዝ በጽሕፈት ፥ አማርኛ በቃል ሁለቱም አገራቱን ሲያገለግሉ ለረጅም ጊዜ ቆይተው ፥ አንድ ዘመን ሲደርሱ ፥ ግዕዝ ቤተ ክህነትን አማርኛ ቤተ መንግሥትን በጽሕፈት እንዲያገለግሉ ታሪክ ወሰነላቸው ።

አማርኛ ከነገድ ቋንቋ ወደብሔራዊ ቋንቋ ሲያድግ የነገድ ቋንቋነቱን ሳይለቅ ነው ። ለምሳሌ ፥ ግዕዝ ብሔራዊም የነገድም ቋንቋ ነበር ። ነገዱ ሲጠፋ (ማለት የአባላቱ አፍ መፍቻ ቋንቋ ግዕዝ የሆነ ነገድ ፥ ነገድ አግዳዚ ሲጠፋ) ፥ ግዕዝ የሀገር አቀፍ ቋንቋ ብቻ ሆነ ። የነገድ ቋንቋነቱን አጣ ። አማርኛ ግን አማራ የሚባል ነገድ ስላለና ነገዱ ቋንቋችን ነው ስለሚል ፥ ሁለቱንም ማዕርጉን እንደያዘ ነው ፤ ማለት ፥ ከብዙ ጊዜ ጀምሮ የብሔረ ኢትዮጵያና የነገድ አምሐራ ቋንቋ ነው ። የአጼ ዮሐንስና የመኳንንታቸው የሥራ ቋንቋ አማርኛ የነበረው በነገድ ቋንቋነቱ ሳይሆን በብሔረ ኢትዮጵያ ቋንቋነት ማዕርጉ ነው ።

ነገድ አምሐራም ልክ ነገድ ግዕዝ ፥ ነገድ ሐርሳ እንደጠፉ ቢጠፉ ፥ የነገድ ቋንቋነቱን ማዕርግ ያጣ ነበር ። ይህ ባለመሆኑ ፥ አንዳንድ የነገድ ቋንቋ ያላቸው ኢትዮጵያውያን ስለ አማርኛ ሲወሳ የሚታያቸው የነገድ ቋንቋነቱ ብቻ ሆነ ። የአማርኛ ቋንቋ ከኛ ቋንቋ በምን በልጠ ነው በነገድ ቋንቋነቱ ላይ የብሔራዊ ቋንቋነት ማዕርግ የተጨመረለት ማለት ጀመሩ ። ከነገዳቸው ቋንቋ ጋር እያወዳደሩ ታሪክ የሰጠውን ማዕርግ መጋፋት ጀመሩ ። ምናልባት አማርኛም አማርኛ የብሔረ ኢትዮጵያ መሆኑን የሚደግፉት ታሪክ የሰጠው ማዕርግ ለማስከበር ሳይሆን ፥ የነሱ ነገድ ቋንቋ የብሔረ ኢትዮጵያ ቋንቋ ስለሆነላቸው ሊሆን ይችላል ። “የኔ አባት ካንቺ አባት ይበልጣል” የልጆች ጫወታ ።

ጠቅላይ ሚኒስቴር ዶክተር ዐቢይ አሕመድ በዓለም አቀፍ ደረጃ በሀገር ቋንቋ መናገር በሚያኮራ የሀገር ታሪክ መኩራት መሆኑን ለግብጽ ባለሥልጣናት በአማርኛ በመናገር አስመስክሯል ። ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴን የጣሉ ጎይሎች አብረው የጣሉትን ክብር አነሣልን ፤ አከበረን ። አንዳንድ ሰዎች ሊደልሉን ነው ይላሉ ። የምንፈልገውን ካደረገልን ይደልሉን ። የመናገርና የመጻፍ መብታችንን እያስከበረ ይደልሉን ።

የሚቀጥለውን ምርጫ ርቱዕ እያደረገ ይደልለን ። የባሕር ኃይላችን እያጠነከረ ይደልለን ። አሰብን በውድም በግድም እያስመለሰ ይደልለን ።

ዶክተር ዐቢይ የግብጽ ንግግሩን ሲጀምር ፥ “አሰላሙ ዐለይኩም ወረሕመቱ አላሊ ወበረኩቱ” ብሎ ነው ። “ሰላም ፥ የእግዚአብሔር ምሕረት ፥ በረከቱም እናንተ ላይ ይረፍ” ማለቱ ነው ። አንድ እንግዳ በአስተናጋጆቹ ቋንቋ ያን ያህል ሲናገር ቁልምጫ ነው ፤ ያስደስታል ። የደቡብ አፍሪካ ዘፋኝ ማሪያ ማኬባ አዲስ አበባ የመጣች ጊዜ ፥ ለዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ ተማሪዎች ፥ “አልማዝ ምን ዕዳ ነው” ብላ ስትዘፍንላቸው ፥ የደስታ ድምፃቸው የአዳራሹን ግድግዳ ሊሰነጥቀው ደርሶ ነበር ።

ታሪኩን አልሰማ ይሆናል እንጂ እስላሞች እንደሚያደርጉት ፥ ንግግሩን “ቢስሚላሂ አራሕማን አራሒም” ብሎ ሊጀምር ይችል ነበር ። ይኸን ሐረግ ለዐረቦች የሰጠናቸው እኛ ነን ። ትርጉሙና መሠረቱ ፥ የኛ መጻሕፍት ፥ “በስመ እግዚአብሔር መሐሪ ወመስተሣህል” የሚሉት ነው ። እኛ ታሪካችንን በምንተርክበት ጊዜ ከዚያም አልፎ ለዐረቦች መጻፍ ያስተማርናቸው እኛ መሆናችንን ልናስረዳ እንችላለን ። ክቡር ቁራኑ ውስጥ ብዙ የግዕዝ ቃላት እንዳሉ የተደረገውን የጥናት ውጤት እናሳያለን ።

ግን ጠቅላይ ሚኒስቴራችንን አደራ የምንለው አንድ ጉዳይ አለን ፤ እንደ ራዲዮ ፥ ቲያትር ፥ ወዘተ. ካሉ ዓለም ከተቀበላቸው ቃላት አልፎ በአማርኛ ውስጥ የእንግሊዝ ቃል በመሰጠት አማርኛ እከክ የያዘው አካል ማስመሰሉን ያስቀርልን ።

የሚጠራው የኢትዮጵያ አምላክ ለኢትዮጵያና ለሱ የምንጸልየውን ጸሎታችንን ይስማልን ፤ አሜን ።